

Nadeem Aslam: Sokean miehen puutarha

Ankara sotaromaani RIITTA VAISMAA

Sokean miehen puutarha on valitettavan ajankohtainen. Afganistanin sota jatkuu, eikä loppua näy. Väkivallan kierre ulottuu myös naapurimaahan Pakistaniin. **Nadeem Aslam** nostaa esiin sodan mielettömyyden ja sattumanvaraisuuden sekä erityisesti uskonnon, islamin, osuuden niin sodassa kuin muussakin elämässä.

Aslam sekä lyö moukarilla päin näköä että tulee iholle ja koskettaa herkimpiä tunteita. *Sokean miehen puutarha* ei ole helppo lukea, vaikka se on kirjoitettu taiten. *Sokean miehen puutarha* on tärkeä kirja, vaikka se saakin ahdistumaan. Välillä tekee mieli pistää pää pensaaseen ja olla tietämättä julmuudesta sen enempiä kansojen kuin yksilöidenkään tasolla. Romaanissa on kosolti raakaa väkivaltaa, mutta sillä ei kuitenkaan mässäillä. Aslam kirjoittaa väkivallasta julman toteavasti ja kylmäverisen hyytävästi. Erityisen taitavasti Aslam kuvaa romaanin eri tilanteissa pelon ja uhan lonkeroiden kasvua.

Samojen seutujen ankarista oloista kirjoittavan Aslamin (s. 1966 Pakistanissa) ikätoverin **Khaled Hosseinin** (s. 1965 Afganistanissa) romaanit ovat Aslamin teosta monta astetta viihdyttävämpiä, amerikkalaisempia. Tuntuu kuin USA:han emigroitunut Hosseini kirjoitaisi selvemmin länsimaiselle lukijalle kuin Britteihin päätyneet Aslam. *Sokean miehen puutarhasta* tuskin on Hollywood-elokuvaksi yhtä taipuisasti kuin *Leijapojasta*.

Sokean miehen puutarha valottaa uskonnon, islamin, merkitystä laajasti yhteiskunnassa ja ihmisten mielisä. Uskonnolla perustellaan kansalliset, alueelliset ja maailmanlaajuiset valta-
pyyteet, uskonto oikeuttaa väkivaltaan sekä sodassa että siviilissä, uskonto antaa oikeuden ja jopa velvollisuuden naisten ja tyttöjen alistamiseen. Naiset itsekin ottavat asenteet annettuina, osana kulttuuria, joka on julma etenkin naisille ja tytöille ilman sotaakin. Onneksi Aslam näyttää poikkeuksiakin, niitä, jotka kyseenalaistavat vanhat käytännöt. Heidän vartaansa voi asettaa toivon.

Hiljalleen sokeutuvan Rohanin poika Jeo ja tämän kasvinveli Mikal lähtevät salaa kotimaastaan Pakistanista Afganistaniin auttamaan naapureitaan uskonsodassa. Jeo on hiljattain avioitunut Naheedin kanssa, vaikka todelliset rakastavaiset ovat Mikal ja Naheed. Alle 20-vuotiaat pojat luulevat päätyvänsä tavallisten afgaanien avuksi, mutta joutuvat kohta rajan ylitettyään Talibanin tukikohtaan, jonne USA:n joukot hyökkäävät.

Molemmat näyttävät kuolevan jo vuorokauden kuluttua sotansa alusta. Myöhemmin selviää, että Mikal on vaikeasti haavoittuneena milloin minkäkin sotapäällikön vankina, kunnes hänet myydään vakoojana amerikkalaisille. Hän ei puhu mitään kuulusteluissa, ei kidutettunakaan, ei suostu sanomaan edes nimeään. Hän ei tiedä Jeon kuolemasta ja haluaa suojella veljeään. Mikal onnistuu pakenemaan ja lopulta vapautumaan. Tuntiessaan itsensä uhatuksi hän ampuu kaksi amerikkalaissohilasta.

Kotona luullaan molempien poikien kuolleen. Naheed kuitenkin jaksaa odottaa. Hän uskoo Mikalin vielä palaavan, vaikka perhe saa tietää jopa Mikalin hautapaikan. Runsaan ja monien henkilöiden kehityskulkuja seuraavan *Sokean miehen puutarhan* keskeisimmiksi henkilöiksi nousevat Mikal ja Naheed. Rohanin puutarha edustaa kotia, turvapaikkaa ja myös mahdollisuutta uuteen kasvuun.

Mikal vaeltaa epäinhimillisissä oloissa piileskellen monien satojen kilometrien matkan ja palaa. Hän elää Naheedin kanssa tosin ilman avioliittoon siunaamista mutta kuitenkin niin, että Rohan ja Naheedin äiti Tara asian hiljaisesti hyväksyvät. Mikal ei enää koskaan voisi elää vapaana miehenä, koska hänen henkilötietonsa ja tuntomerkinsä ovat amerikkalaisilla, jotka vannovat kostavansa jokaisen omansa kuoleman.

Mikal tapaa vankitoverinsa ja myöhemmän suojelijansa, joka pyytää häneltä palvelusta. Hänen pitäisi viedä laukullinen dollareita toverin sisarelle Solamille, jotta tämä voisi solmia avioliiton, ja palata juuri kulkemansa sadat kilometrit takaisin. Mikal katsoo kunniansa vaativan suostumista mielettömältä tuntuvaan ja äärimmäisen vaaralliseen matkaan. Hänen todellinen motiivinsa on kuitenkin toverin sisar, josta hän on piilopaikassaan kiinnostunut. Matkasta kasvaa vielä järjettömämpi ja mittaamattomasti vaarallisempi kuin alkuun voisi kuvitella.

Mikal kohtaa autiomaassa haavoittuneen amerikkalaissotilaan, jota hän ryhtyy kuljettamaan ja auttamaan itsensä ja monet sivullisetkin moninkertaiseen kuolemanvaaraan alistuen. Mikalin motiivit ovat oudot. Haluaako hän vain tietää Solamista, josta päättelee amerikkalaisen olevan perillä? Pyrkikö hän sovittamaan syyllisyyden, jota hän kantaa itse ampumisestaan amerikkalaisista? Ristiriita huipentuu ja apu saa mielettömät mittasuhteet, kun Mikal auttaa amerikkalaista hälyttämään omansa apuun ja samalla tuhoamaan pakistanilaisen moskeijan ja kokonaisen kylän. Miestä hän tuskin pelastaa. Ehkei itseäänkään.

Kuitenkin Mikal ristiriitaisesti edustaa romaanissa inhimillisyyttä ja vastustaa sotaa. Olosuhteet eivät salli hänenkään välttävän väkivaltaa eikä sen käyttämistä.

Suhde USA:han ja amerikkalaisiin on kaikin puolin kompleksinen. Uskovainen kansa näkee maan ja sen vääräuskoiset kansalaiset kaiken pahan keskuksena. Toisaalta Pakistanin valtio tekee yhteistyötä jenkkien kanssa.

Vaikka *Sokean miehen puutarha* kuvaa sotaa, väkivaltaa ja alistamista, moni pyrkii hyvään omalla tavallaan. Tukahduttavissa tilanteissa hyvät pyrkimykset eivät usein ole mahdollisia, ja on inhimillisesti ymmärrettävää, että kunkin on omaa asemaansakin ajateltava.

Tuskin on Jeon ruumis haudattu, kun Tara jo etsii tyttärelleen uutta aviomiestä. Tara tietää kokemuksesta, että mikään ei ole vaikeampaa kuin elää leskenä yksin paitsi elää leskenä lapsen kanssa yksin. Hän painostaa tyttärensä aborttiin. Appensa Rohanin tuella Naheed torjuu äitinsä vulgaarit naittamisyrietykset, jotka saavat uutta vauhtia, kun Mikal lähtee toiselle retkelleen ja kun tämän selkää ei enää näy. Naheed huolehtii Rohanista ja tämän puutarhasta ja päätyy lopulta opiskelemaan opettajaksi. Naheedista kasvaa romaanin voimahahmo.

Hyvyys keskittyy Rohanin lähipiiriin. Rohan on menettänyt niin paljon, että hän uskaltaa kuunnella järkeään ja omaatuntoaan. Toisaalta Rohanin suhde islamiin estää hänen oman

hyvänsä ja estää häntä armahtamasta itseään. Uskonto aiheuttaa syyllisyyttä. Vaimon elämän viimeiset ajat luovat varjon Rohanin elämän ylle, ne ovat tahra menneessä ja miehen sokea piste. Tarallakin on vaikea menneisyyteensä. Vaikka hän on uskonnon ja kulttuuriin paineessa ja ymmärtämättömyyttään raaka omalle lapselleen, hänkin pyrkii hyvään. Loppua kohti Tara voimaantuu, hän kasvaa, kun tytärkin kasvaa.

Mikal ajaa omassa etsinnässään itseään umpikujaan. Toisaalta hän on naiivi, toisaalta häntä ajaa syyllisyys. Menettääkö hän kaiken? Loppu on armollisesti avoin. Ehkä Mikalin pojassa on toivo, kun kasvattajana on itse kasvanut, voimistunut ja itsenäistynyt Naheed. Hän jaksaa odottaa.

Nadeem Aslam on syntynyt Pakistanissa, mistä hän on muuttanut 14-vuotiaana Englantiin. Ensimmäinen urdun kielinen novelli julkaistiin, kun Aslam oli 13-vuotias. *Sokean miehen puutarha* on kirjailijan neljäs romaani. *Elävältä haudatut* ilmestyi suomeksi vuonna 2000. Se käsittelee samaa tematiikkaa kuin *Sokean miehen puutarha*.

Nadeem Aslam: *Sokean miehen puutarha (The Blind Man's Garden)*. Suom. Kirsi Luoma. Like 2014. 387 s.